2014

M.A. Part–II Examination

SANSKRIT

PAPER—V

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

FIRST HALF [MARKS – 60]

1. कस्यचि देकस्य प्रश्नस्योत्तरं प्रदेयम् – 10

a) ब्रह्मणः सृष्टेः अपेक्षया कवेः सृष्टिः उत्कृष्टा कथम्-आलोच्यताम् ।

b) मम्मटसम्मतानि काव्यप्रयोजनानि विशधन्ताम् ।

c) सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् :

i) सर्वत्र सालंकारौ, क्वचित्तु स्फुटालंकारविरहेऽपि न काव्यत्वहानिः।

ii) अतादृशि गुणीभूतव्यङ्ग्यं व्यङ्ग्ये तु मध्यमम् ।

(Turn Over)

2. कस्यचि देकस्य प्रश्नस्योत्तरं प्रदेयम् : 10

a) 'सर्वेषा प्रायशोऽर्थानां व्यञ्जकत्वमपीष्यते'—अत्र 'प्रायशः' इत्यनेन किं बुध्यते ? के तावत् शब्दानाम् अर्थाः ? तेषां व्यञ्जकत्वं कथं सिध्यति ? सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

b) 'लक्षणा तेन षडविधा'—का नाम लक्षणा ? तस्या षडविधत्वं सोदाहरणं वर्ण्यताम् ।

c) सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् :

i) संकेतितश्चतुर्भेदो जात्यादिजातिरेव वा

ii) नाभिधा समयाभावात्

3. कयोश्चि द्द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरं प्रदेयम् : 10×2

a) सभेदं सोदाहरणमनुप्रासालङ्कार स्वरूप विशद्यताम् ।

b) यथेच्छमलङ्कार द्वास्य स्वरूपं सलक्षणं सोदाहरम् आलोच्यताम् : यमकम्, अर्थान्तरन्यासः दृष्टान्तः प्रतिवस्तूपमा ।

c) संयुक्तिकं यथेच्छं द्वयोः अलङ्कारनिर्णयः क्रियताम् :

i) आहवे जगदुद्दण्डः राजमण्डलराहवे ।
श्रीनृसिंह महीपाल स्वस्त्यस्तु तव वाहवे ॥

ii) क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः ।
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम् ॥

iii) आकारसदृशप्राज्ञः प्रज्ञया सदृशागमः ।
आगमैः सदृशारम्भ आरम्भसदृशोदयः ॥

iv) बुद्धिशस्त्रः प्रकृत्यङ्गो घनसंवृतिकञ्चुकः ।
चारेक्षणो दूतमुखः पुरुषः कोऽपि पार्थिवः ॥

d) पार्थक्य निरूपयत :

i) समासोक्तिः अप्रस्तुतप्रशंसा चेत्यनयोः

ii) अनन्वयः उपमा चेत्यनमोः ॥

4. भाक्तमाहुस्तमन्ये :

भाक्तमिन्यस्य कोऽर्थः ? तमित्यनेन कस्य परामर्शः ? समुदधृनवचस आकार्य व्याख्याय तत्खण्डन ध्वनिकार दिशा क्रियनाम् ।

अथवा

ध्वनिस्वरूपं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत ।

5. सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् : 6

योऽर्थः सहृदयश्लाध्यः काव्यात्मेति व्यवस्थितः ।
वाच्यप्रतीयमानाख्यौ तस्य भेदावुभौ स्मृतौ ॥

अथवा

शब्दार्थ शासनज्ञानमात्रेणैव न वेद्यते ।
वेद्यते स तु काव्य र्थतत्त्वज्ञैरेव केवलम् ॥

SECOND HALF [MARKS – 40]

1. अभिनव भारती मनुसृत्य अभिव्यक्तिबादस्य आशयः स्फुटीक्रियताम् ।

अथवा

भरतस्य नाट्यशास्त्रोक्त दिशा नाट्यस्य विवर्तनं वर्ण्यताम् ।

2. अध्ते लिखितेषु कस्यचि *देकस्य* व्याख्या कार्या : 6

a) i) न तजज्ञानं न तच्छिल्पं नसा विद्या न सा कला ।
न स योगो न तत् कर्म नाट्येऽस्मिन् यन्न दृश्यने ॥

ii) सर्वशास्त्रार्थसम्पन्नं सर्वशिल्पप्रदर्शक्रम् ।
नाट्याख्यं पञ्चमं वेद सेनिहासं करोम्यहम् ॥

iii) ग्रहणे धारणे ज्ञाने प्रयोगे चास्य सत्तम ।
अशक्ता भगवन् देवा न योग्या नाटयकर्मसु ॥

अथवा

b) अधा लिखितेषु सथेच्छं द्वितयस्य टीका लेखा : 3+3=6

नान्ढो, विभावः, संग्रहः, व्यभिचारि भावः ।

3. व्याख्यायताम् : 14

अन्यद्मावाश्रयं नृत्यं नृत्तं ताललयाश्रयम् ।

अथवा

धनञ्जयमतानुसारं सन्धिविषये सारगर्भो निबन्ध एको विरचनीयः ।

4. अधो लिखितेषु यथेच्छुं *द्वितयस्य* टीका लेख्या : 3+3=6

प्रहसनम्, विष्कम्भकः, भाणः, विन्दुः भारतोवृत्तिः, बोजम्, चूलिका, धोरोदात्तः ।

—o—